

ויש מי שצידיד שאין זה כלל לכל מקום אלא רק במה שמצינו שריבה אותו הכתוב (ע' חזו"א לקוטים עמ' 342 סק"ז. ואולם בסק"ז כתב לחזור מזה).

יש תנא הסובר בדעת ר' שמעון שאין איסור חל על איסור אפילו בקדשים, ולדעתו אין פיגול בעולין (= אימורים) ואין נותר בעולין, וכמו כן לא נתרבה חיוב משום טומאה באימורים או בבשר עולה (עפ"י רש"י כאן ותוס' זבחים מה; ירושלמי פסחים ט,ד). מלבד כאשר חלים שני האיסורים בבת אחת.

פרק ששי; דפים כג – כד

לח. המביא אשם תלוי או ודאי, ונודע לו שלא חטא / שחטא – מה הדין באופנים דלהלן?

א. נודע לו קודם שחיטה.

ב. נודע לאחר שחיטה.

ג. נודע לאחר זריקת הדם על המזבח.

א. המביא אשם תלוי ונודע לו קודם שחיטה שחטא או נודע שלא חטא; לדברי רבי מאיר הריהו חולין גמורים ויצא וירעה בעדר, לפי שאינו מקדישו אלא כשהוא מסופק. וחכמים אומרים: ירעה עד שיסתאב ויימכר ויפלו דמיו לנדבת עולה [– לקיץ המזבח. והנסכים באים משל ציבור], שמתוך שלבו נוקפו גומר ומקדישו. רבי אליעזר אומר: ייקרב, שאם אינו בא על חטא זה בא על חטא אחר. אמר רב ששת: מודה ר' מאיר במפריש שני אשמות לאחריית ונתכפר באחד מהם – השני ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לדמי עולה (והוא הדין כשלא נתכפר, ונודע לו שחטא או שלא חטא. עפ"י תוס'. וע' מ"מ פסוה"מ ד, כא ושפ"א בדעת הרמב"ם), מפני שגילה דעתו שלבו נוקפו בכך שהפריש שניהם מעבר לחיובו. אמר רב יהודה אמר רב: מודים חכמים באשם תלוי שחוייב עפ"י עדים והוזמו – שיצא וירעה בעדר, כיון שאין לבו נוקפו לפי שממתין להזמתם. וכן דעת רבי אלעזר. ואילו רבה (רבא) ורבי יוחנן חולקים וסוברים שגם באופן זה ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה [ואינו דומה למנחת קנאות שאם הוזמו העדים יוצאת לחולין, כי שם אינה באה אלא לברר עוון אבל אשם תלוי שלכפרה בא, מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדישו].

א. מרש"י משמע שמדובר שמכיר בשקרם ולכך אין לבו נוקפו (וכן פירש החת"ס, שאומר ברי שלא חטאתי). ויש תמהים על פירוש זה (רעק"א ועוד). ובשפת אמת פירש אפילו אינו יודע שהם משקרם, אין לבו נוקפו כל כך (וע' גם בהגהות הרד"ל; חדושים ובאורים ז,ד-ה; אמרי דב).

ב. הלכה כחכמים ורבי יוחנן ורבה, שבכל אופן ירעה עד שיסתאב (רמב"ם הל' פסוה"מ ד, יט).

אשם ודאי שנודע לו שלא חטא – הכל מודים שיצא וירעה בעדר, שהקדש טעות הוא. [ואולם לדעת בית שמאי הקדש טעות הוי הקדש].

ב. נודע לו לאחר שחיטה –

באשם תלוי – יישפך הדם (בין לר' מאיר בין לחכמים. תוס') והבשר יישרף [כדין קדשים פסולים]. כן שנו במשנה בדעת תנא קמא.

ר' אלעזר פירש המשנה ב'תברא', ולדבריו ישנו תנא הסובר שהבשר ייקבר, שחולין הנשחטים בעזרה דינם בקבורה (וזה רק לדעת ר"מ, אך לחכמים שסוברים לא יצא לחולין – אין מחלוקת שדינו בשריפה).

עפ"י תוס'. ו"א שרש"י אינו סובר כן, ולדעתו גם להכמים תלוי הדבר בחולין בעזרה מפני שאין הקרבן קדוש אלא לדמיו. עפ"י ערוך לנר). אבל לדעת רבה (ורב אשי. תוס') הכל מודים שדינו בשריפה, ואפילו ר' מאיר – שלאחר שחיטה גומר ומקדישו והרי זה כשאר קדשים פסולים.

בתוס' משמע שלרב אשי הטעם שדינו בשריפה הוא מפני ש נראה כזבח פסול. [נראה שכן היתה גרסתם בגמרא, כבמוסגר. וע' גם ברד"ל ובשפת אמת וערוך לנר. ולפי"ז משמע שמן התורה דינו בקבורה, ויתכן שאפרו אסור. ואולם המנ"ח (קמו, ד) נקט בפשיטות שמן התורה דינו בשריפה, לפי שגומר ומקדיש, ואפרו מותר].

ר' יוסי חולק במשנה וסובר שהדם ייזרק על המזבח והבשר ייאכל. ופרשו בגמרא טעמו, שכלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב וכאילו נודע הדבר לאחר זריקת הדם, כי לשיטתו כל העומד לזרוק כזרוק דמי [או מטעם אחר – ע' במנחות קב:].

הרמב"ם, אם כי נראה שפוסק (פסוה"מ ג, יט) כלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, פסק (שם ד, יט) שאם נודע קודם זריקה, הדם יישפך והבשר יישרף – לפי שפוסק כל העומד לזרוק לאו כזרוק דמי (עפ"י הרד"ל; שפת אמת; אגרות משה יו"ד ח"ב פח. ובוה יישבו תמיהת הלח"מ. וע"ע בברכת הזבח ובלקוטי הלכות שפרשו באופן אחר. וע"ע חזו"א זבחים יט, יב-ג).

באשם ודאי – הבשר ייקבר, כדן חולין שנשחטו בעזרה. ושנוי הדבר במחלוקת התנאים אם בקבורה או בשריפה (כמבואר בשלהי תמורה), ונחלקו אמוראים בדעת משנתנו.

ג. נודע לאחר זריקת הדם –

באשם תלוי – הקרבן כשר והבשר ייאכל, לפי שבשעת סליחה, הזריקה, לא נודע לו (והוא לא ידע ונסלח לו), והרי הקרבן מילא את ייעודו.

א. השפת-אמת כתב להסתפק האם מקטירים את האימורין לאחר שנודע לו אם לאו, שהרי בהקטרה יש מקצת כפרה, ולא מצינו הקטרה ללא כפרה. ובאבי עזרי (פסוה"מ ד, יט) כתב כיון שלמדנו מן הכתוב שאין הדבר תלוי אלא בידיעה בשעת סליחה, ודאי יש להקטיר האימורים. ב. הביא האשם עפ"י עדים, והוזמו לאחר זריקת הדם – נחלקו חכמים אחרונים אם הבשר ייאכל (אבן האול; רצ"ה קמאי; אבי עזרי) או יצא לבית השריפה (אור שמח סוטה ד, יד).

באשם ודאי – יצא הבשר לבית השריפה. לר' אלעזר ולרבה, שנוי הדבר במחלוקת ויש תנא הסובר בקבורה כדן חולין בעזרה. ואולם רב אשי אמר שהכל מודים בדבר כיון שנראה כזבח שנפסל, לכך תקנו לו שריפה.

אפשר שלרב אשי אפרו אסור, כי מן התורה דינו כנקברין שאפרן אסור. אך אפשר שאיסור אפר הנקברין הינו מדרבנן, וכאן שתקנו חכמים בשריפה, עשאוהו לגמרי כנשרפין שאפרן מותר (עפ"י מנחת חינוך קמו, ד; הדושים ובאורים ז, ג).

דף כד

- לט. א. שור הנסקל שהוזמו או הוכחשו עדיו – מה דינו?
ב. עיר הנדחת שהוזמו (או הוכחשו) עדיה – מה דינה?

א. שנינו: שור הנסקל שהוזמו עדיו – מותר בהנאה, בין אם נסקל ובין אם לא נסקל. הוכחו עדיו ע"י עדים אחרים, והרי כאן 'תרי ותרי' – מבואר בגמרא שאסור בהנאה.

פרשו התוס' שאינו נסקל מפני הספק. לשיטת רבנו תם (ועוד) ששור הנסקל לא נאסר בהנאה מחיים – הריהו מותר בהנאה, ורק לאחר מיתה אסור מפני הספק. ולדעת רש"י שהוא אסור מחיים, אם גמרו את דינו ואח"כ הוכחו – אסור להנות ממנו מחמת הספק (עפ"י תוס'). ואולם אם באו העדים קודם גמר דין, הרי כיון שאין גומרים דינו – מותר בהנאה (מנ"ח נב,ו). ובשפת-אמת חכך לומר שגם אם באו אחר גמר דין, הלא הוברר שהיה זה דין טעות כי כשפסקו לא ידעו על עדי ההכחשה.

אמר ר' כרוספדאי אמר ר' יוחנן: שור הנסקל שהוזמו עדיו – כל המחזיק בו זכה בו, לפי שבעליו הפקירוהו ונתאישו ממנו כבר.

אמר רבא: מסתבר שזה דוקא כאשר הוא אינו יודע שהעדים משקרים, אבל אם יודע שהם משקרים, כגון שאמרו רבע הוא את שורו – אינו מפקירו, שהרי מחזר לטרוח להכחישם.

א. כן פסק הרמב"ם (נוקי ממון יא,ג). ויש מי שצידד שהירושלמי אינו מחלק בדבר (ע' פרי יצחק ח"ב סוס"י סד).

ב. האחרונים הביאו שבירושלמי (ב"ק ד,ה; סנהדרין ו,ב) נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש בעיקר דין זה, ולדעת ר"ל כל שהוזמו העדים – יאוש טעות הוא ואי אפשר לזכות בו (ואולם בסוגיתנו מובא דין עיר הנדחת שהוזמו עדיה בשם ריש לקיש. וצ"ל לכאורה שנחלקו התלמודים בדעתו).

ג. לדעת האומר רובע ונרבע אינו אסור בהנאה (רבנו אפרים) – לא זכה בו המחזיק אלא כדמי שור חי, אבל שווי הנבלה שייך לבעלים (עפ"י תוס'). ומועיל הפקר לחצאין בכגון זה. ואין הדבר ברור – ע' אחיעזר ח"ג מא,א; אבי עזרי (חמישיאה) זכיה יב,יד; חדושים ובאורים ח,ד).

ב. עיר הנדחת שהוזמו עדיה – כל המחזיק בממונה זכה בו. ואפילו אנשיה יודעים בעצמם שעדי שקר היו כבר הפקירו כל ממונם, כי כל אחד מהם סבור שאחרים חטאו.

א. יש אומרים שלא זכה המחזיק אלא במטלטלין ולא בקרקעות, שאין יאוש בקרקע (ע' בית הלוי מה,ט-י).

ב. באופן שבעל הממון יודע גם באחרים שלא חטאו, ויש להם אפשרות לבטל העדות ע"י הזמה – אין כאן יאוש, כדברי רבא (מנ"ח תסד,ל).

ג. הוכחו עדיו ע"י עדים – נסתפק במנחת חינוך (תסד,כט) שמא כיון שאינם נהרגים אין הממון נאסר, או שמא דנים זאת כספק איסור לחומרא, או אפשר שמעמידים הממון בחזקתו.

דין הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשרי בה – בבבא בתרא קלזיקלח.

דף כה

מ. א. מאימתי עגלה ערופה נאסרת בהנאה?

ב. עגלה שנשחטה במקום להערף – האם נתקיימה מצוותה?

ג. נודע ההורג קודם העריפה או לאחריה – מה דינה?